

УДК 631.15:636.2.033

DOI: 10.31359/2312-3427-2021-2-1-128

К.І. Посилаєва, канд. екон. наук, доцент

posylaevak@ gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-2963-910X>

С.В. Шерстюк, канд. екон. наук, доцент

svitlashka2906@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3969-3361>

Харківський національний аграрний університет ім. В.В Докучаєва

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОСТІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА

У статті обґрунтована сутність поняття ефективності виробництва в м'ясному скотарстві, визначені показники і основні фактори, що її обумовлюють; показано сучасний стан, тенденції і проблеми ефективності виробництва в м'ясному скотарстві України; використана методика детермінованого факторного аналізу для обчислення розміру впливу двох вирішальних факторів (поголів'я і продуктивності) на обсяг виробництва, як визначального показника для визначення його ефективності; аргументована доцільність застосування і наведена методика моделювання детермінованих факторних систем для вивчення впливу на показники ефективності не тільки окремих факторів, а й усього їх комплексу. У статті зроблені узагальнення щодо основних проблем ефективного розвитку м'ясного скотарства, запропоновані обґрунтовані напрямки підвищення ефективності виробництва в цієї галузі.

Ключові слова: *ефективність, аналіз, м'ясне скотарство, ВРХ, показник, фактор, модель, собівартість, прибуток, рентабельність.*

Постановка проблеми. Реформування економічних відносин в аграрному секторі економіки України, удосконалення його господарського механізму в умовах ринкових відносин спрямовані насамперед на підвищення ефективності як сільськогосподарського виробництва в цілому, так й його основних галузей. З огляду на це досить важливим є

дослідження методологічних підходів щодо визначення показників та аналізу факторів ефективності виробництва в м'ясному тваринництві.

Відомо, що виробництво вважається ефективним лише тоді, коли результати виробництва перевищують витрати уречевленої і необхідної праці, тобто коли створюється так званий корисний ефект. Іншими словами, загальним корисним ефектом називають ту частину продукції, яка перевищує вартість спожитих засобів виробництва [1,с.554].

Тваринництво у розвинених країнах світу посідає провідне місце . Її рівень розвитку є визначальним у забезпеченні продовольчої незалежності країни. Виробництво й споживання продуктів тваринницького походження у світі складається під впливом природних, економічних, національних і релігійних чинників. Але показник споживання є одним з основних при характеристиці рівня життя населення в країні та її регіонах.

Незважаючи на сприятливі в Україні умови для розвитку галузі тваринництва, обсяги виробництва та споживання продукції з розрахунку на одну особу не відповідають раціональним нормам і є значно нижчими порівняно з іншими країнами світу. Так, наприклад, у 2018 році в Україні обсяги виробництва м'яса (в забійній вазі) на одну особу становили 42 кг, з яких на яловичину і телятину припадає лише 9,9 кг, тоді як у Ірландії ці показники досягнули 196 і 113,9 кг; Австралії - 190,3 і 100,9 кг; США – 132,3 і 36,8кг [2].

Досить низькими в Україні залишається й споживання м'яса на одну особу. AgroPolit/com спільно з аналітиками Української аграрної асоціації (УАА) вивчив внутрішню структуру ринку м'яса і з'ясував, скільки ж кілограмів м'яса на рік (і яких саме видів) споживає у середньому кожен українець. Так, кількість споживання м'яса на рік одним українцем за два роки майже не змінилась і незначно коливається: 2017-й – 48,98 кг (4,08 кг на місяць), 2018-й – 48,45 кг (відповідно – 4,04 кг), 2019-й – 45,6 або на місяць в середньому 3,8 кг м'яса [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Негативні тенденції в галузі тваринництва в цілому і м'ясному скотарстві зокрема, визначаються перед усім скороченням поголів'я худоби у сільськогосподарських підприємствах, поступовому уповільненню впливу інтенсивних чинників на темпи росту тваринницької продукції. Все це призвело до економічно неефективного виробництва м'яса, про що заявляє директор Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», академік НААН Юрій Лупенко, коментуючи нещодавно оприлюднені дані Державної служби статистики України щодо рівня рентабельності

виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах За його словами, виробництво м'яса великої рогатої худоби знову є збитковим (мінус 7,7%) [4].

Тому сьогодні досить актуальним питанням є забезпечення подальшого високо конкурентного розвитку галузі, включаючи ефективну систему державної підтримки та захисту вітчизняного товаровиробника. Морозов В.І. [5] ефективний розвиток тваринництва бачить успішним на підставі інтенсивних методів організації і технології галузі на підставі зміцнення кормової бази, підвищення продуктивності праці, рентабельності і зміцненню економіки усієї галузі. Березівський П.С., Пуцентейло П.Р. окреслили власні концептуальні засади розвитку галузі, пов'язані зі спеціалізацією й концентрацією виробництва, розвитком племінної бази, використанням ресурсощадних технологій [6, с.96,], удосконаленням системи державної підтримки галузі, створенням гнучких інтеграційних зв'язків сільськогосподарських товаровиробників з переробними, обслуговуючими, торговельними та іншими організаціями [7, с.375].

Формулювання цілей статті. Діяльність сільськогосподарських підприємств досить різнобічна, а її результати залежать від цілої низки різноманітних причин і факторів. У зв'язку з тим, що всі явища і процеси господарської діяльності підприємств знаходяться у взаємозв'язку, взаємозалежності і обумовленості, то при проведенні аналізу ефективності м'ясного скотарства виникає потреба визначення і вивчення впливу не тільки окремих факторів, а й усього їх комплексу.

Виклад основного матеріалу досліджень. Для оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва (в тому числі й вирощування ВРХ на м'ясо) застосовують систему взаємопов'язаних економічних показників, які характеризують ефективність використання основних елементів виробництва: землі, худоби, праці, засобів виробництва, і відображають інтенсивні умови господарювання, що сприяють ефективності виробництва.

Найважливішими результативними показниками у сільському господарстві є виробництво валової, товарної продукції і прибуток від реалізації продукції, який певною мірою можна вважати й показником ефективності, оскільки він відображає перевищення грошових надходжень над витратами.

Рівень економічної ефективності виробництва виражають через вихід валової продукції на одиницю сукупних витрат живої і уречевленої

праці у трудовому або вартісному виразі. Однак оскільки сукупні затрати праці на сільськогосподарських підприємствах не обліковуються, то замість них використовують показник собівартості продукції. Але найбільш узагальнюючим показником ефективності сільськогосподарського виробництва є сума прибутку з розрахунку на одиницю витрат і рентабельність.

В процесі аналізу показників ефективності виробництва важливу роль відіграє співвідношення між результатами і факторами виробництва. При цьому визначають вихід валової продукції та прибутку на одиницю використаних або наявних виробничих ресурсів (землі, худоби, робочої сили), а також використовують часткові й загальні показники ефективності. Часткові показники характеризують вихід валової продукції і прибутку на одиницю кожного окремого виду ресурсів, а загальні показники – вихід продукції і прибутку з розрахунку на 1 або 100 грн ресурсного потенціалу.

Ефективність виробництва – складне і багатогранне явище. При вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю, або часиною їх вартості у формі виробничих витрат. Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорій ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити. Враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, доцільно розрізняти такі види ефективності: технологічну, економічну і соціальну.

Технологічна ефективність – це результат взаємодії факторів виробництва, що характеризує досягнуту продуктивність живих організмів, які використовуються в сільському господарстві як засоби виробництва. В тваринництві технологічними показниками ефективності є продуктивність худоби і птиці: надій молока на одну корову, вихід приплоду на 100 корів основного стада, середньодобовий приріст живої маси худоби тощо. За результат діяльності підприємства тут береться вироблена продукція тваринництва, а за ресурс, з яким зіставляється цей результат, - поголів'я тварин.

Досягнутий рівень технологічної ефективності виробництва істотно впливає на економічну ефективність, насамперед через існування постійних витрат, на які, як відомо, виробники в короткостроковому

періоді впливати не можуть. Важливо й те, що показники технологічної ефективності відображають специфіку і особливості сільського господарства, дають змогу здійснювати порівняльну оцінку результативності виробництва в динаміці і в територіальному аспекті за окремими підприємствами і регіонами.

Економічна ефективність – це таке співвідношення між ресурсами та результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва. При цьому можливі три варіанти вказаного співвідношення: а) ресурси і результати виражені у вартісній формі; б) ресурси – у вартісній формі, а результати у натуральній; в) ресурси – у натуральній, а результати – у вартісній формі.

Для оцінки ефективності виробництва у м'ясному скотарстві широко використовують в першу чергу показники результатів діяльності, тобто: обсяги валового виробництва, сума прибутку, а також безпосередньо показники ефективності - продуктивності худоби, собівартості одиниці продукції, а також рівня рентабельності. Розглянемо основні показники результатів і ефективності вирощування ВРХ на м'ясо за даними ПП «Агропрогрес» Кегічівського району Харківської області (табл. 1).

1. Показники ефективності вирощування ВРХ на м'ясо в ПП «Агропрогрес» Кегічівського району Харківської області

Показник	Роки			2019р. у % до 2017 р.
	2017	2018	2019	
Обсяг виробництва, ц,	2158,4	2131,6	2395,2	111,1
Виручка від реалізації, тис. грн	5248,5	6723,5	7689,3	129,4
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	4382,7	5011,5	5507,0	125,6
Прибуток (збиток), тис. грн	865,8	1712,0	2182,3	252,1
Середня ціна реалізації, грн	2 708,2	3 430,3	3 620,2	133,7
Приріст 1 голови: за рік, кг	212,7	214,0	228,3	107,3
за добу, г	583	586	626	107,3
Виробнича собівартість 1 ц приросту ж. м., грн	2 059,9	2 393,0	2 437,8	118,3
Рентабельність виробництва, %	19,8	34,2	39,6	+19,8

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПП «Агропрогрес»

Як свідчать дані табл.1, вирощування ВРХ на м'ясо в ПП «Агропрогрес» за останні три роки є ефективним. Так, зростання обсягів виробництва на 11,1% за рахунок основного показника технологічної ефективності – продуктивності однієї голови на 7,3% дозволило підприємству збільшити й обсяги реалізації на 29,4%. При цьому темпи росту доходу від реалізації на 3,8% випереджають темпи росту повної собівартості реалізації живої маси ВРХ, що обумовило збільшення суми прибутку у 2,5 рази. Тобто ми бачимо, що підприємство від реалізації живої маси ВРХ одержало у 2019 році найвищу за три роки суму прибутку - 2182,3 тис. грн при цьому рівень його рентабельності зростає з 19,8% у 2017 році до 39,8% у 2019 році.

Основним результативним показником вирощування ВРХ на м'ясо є обсяг валового виходу продукції, який формується під впливом двох комплексних факторів: поголів'я і продуктивності однієї голови. Нажаль, за останні 20 років обсяги виробництва у м'ясному скотарстві України катастрофічно зменшуються. Так, за даними Держкомстату України у 2018 р. в країні було вироблено 564,7 тис. т ж. м. ВРХ, що становить лише 51,8 % від обсягів 2000 р. Тільки за період з 2016 до 2018 рр. обсяг його виробництва зменшився на 6,7% [8, с. 131]. Головною причиною цієї тенденції є зниження поголів'я худоби. Якщо у 2000 році поголів'я ВРХ становило 9423,7 тис. гол., то вже у 2016 р. – лише 3682,3 тис. гол., тобто втричі менше, а на кінець 2018 року воно дорівнювало 3332,9 тис. гол. [8, с.128]. Значно краще ситуація з продукцією вирощування в Харківській області, де за 2016 – 2018 рр. обсяги виробництва зросли з 38,9 тис. т до 39,1 тис. т. [8, с. 142].

Оскільки за останні роки в державних статистичних збірниках відсутня інформація як про поголів'я на відгодівлі, так й рівень їх продуктивності, то розглянемо ступінь впливу кожного з цих факторів на валовий вихід продукції вирощування за даними ПП «Агропрогрес», яке спеціалізується на виробництві продукції тваринництва (табл. 2).

З наведених розрахунків видно, що в ПП «Агропрогрес» у звітному році було вироблено продукції більше на 263,6 ц ніж у 2018 році, що було обумовлено позитивним впливом обох факторів. Так, за рахунок збільшення відгодівельного поголів'я на 53 голови обсяг продукції зріс на 113,3ц, водночас підвищення продуктивності однієї голови на 14,3 кг дозволило господарству додатково одержати 150,3 ц живої маси ВРХ.

2. Розрахунок впливу факторів на зміну валового виходу продукції вирощування ВРХ в ПП «Агропрогрес»

Поголів'я, гол.		Продуктивність, кг		Валовий вихід, ц			Відхилення (+,-) від 2018р.		
2018р.	2019р.	2018р.	2019р.	2018р.	2019р.	умовн.	усього	у т.ч. за рахунок	
								погол.	продук.
996	1049	214,0	228,3	2131,6	2395,2	2244,9	+263,6	+113,3	+150,3

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПП «Агропрогрес»

Отже, в наведеному прикладі чітко доведено, що два фактора мають вирішальне значення для збільшення обсягів виробництва, проте більш інтенсивним є продуктивність худоби.

Продуктивність, як показник ефективності вирощування ВРХ, формується під впливом великої кількості різноманітних чинників, серед яких вирішальним є рівень годівлі худоби. За даними Держкомстата України, спостерігається тенденція збільшення витрат кормів на одну голову, що сприяє підвищенню продуктивності худоби. Зокрема, витрати кормів на одну умовну голову ВРХ зросли з 29,63 ц к. од. у 2000 році до 31,97 ц к. од. у 2018 р. або на 7,9%. [8, с. 162].

Одним з найважливіших показників ефективності є рівень рентабельності. Проте за останні 10 років вирощування ВРХ на м'ясо є збитковим, про що свідчать дані табл. 3.

3. Рентабельність виробництва живої маси ВРХ по категоріям господарств України

Категорія господарств	Роки						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
С.- г. підприємства	-28,3	-41,3	-34,5	-26,6	-31,5	-39,6	-16,6
у т.ч. фермерські господарства	-7,1	-13,7	-10,1	+3,3	-0,1	-2,1	-6,4

Джерело: узагальнено автором на основі [8, с. 172-176].

Як видно з даних табл. 3, найнижчий рівень збитковості по всіх підприємствах України був у 2018 р. (- 16,6 %), а найвищий (-41,3) – у 2013 р. Що стосується фермерських господарств, то рівень збитковості у м'ясному скотарстві значно нижчий і коливається від 13,7 % у 2013 р. до 0,1 % у 2016 р. Слід відмітити, що у 2015 році продукція вирощування по фермерським господарствам України була прибуткова, а рівень рентабельності становив 3,3 %.

Щоб з'ясувати причини збитковості виробництва приросту ВРХ, слід ретельно вивчити всі чинники, що впливають на рівень рентабельності та собівартості продукції.

З точки зору методології практично всі показники ефективності можна представити у вигляді кратної двохфакторної моделі. Зокрема,

собівартість живої маси ВРХ (С) – це відношення суми витрат на виробництво (В) до обсягу одержаної продукції (V)

Проте для всебічної оцінки ефективності виробництва м'яса ВРХ та її поглибленого аналізу слід врахувати якомога більшу кількість різноманітних факторів. З цією метою в аналітичних дослідженнях застосовують методику моделювання вихідних факторних систем. Так, до класу кратних моделей застосовують такі способи їх перетворення, як: подовження, формального розкладання, розширення і скорочення.

Перший метод передбачає подовження чисельника результативної моделі шляхом заміни одного або декількох факторів на суму однорідних показників. Наприклад, собівартість одиниці продукції можна представити як функції двох факторів: зміни суми витрат (В) і обсягу виробництва продукції (V). Вихідна модель цієї факторної системи описана формулою

$$C = B : V. \quad (1)$$

Якщо загальну суму витрат (В) замінити окремими їх елементами, такими, як заробітна плата (ЗП), корми та матеріали (КМ), амортизація основних засобів (А), накладні витрати (НВ) та ін., то факторна модель буде мати вигляд адитивної моделі з новим набором факторів (x):

$$C = (ЗП : V) + (КМ : V) + (А : V) + (НВ : V) = X_1 + X_2 + X_3 + X_4, \quad (2)$$

(де X_1 – трудомісткість продукції; X_2 – матеріаломісткість продукції; X_3 – фондомісткість продукції; X_4 – рівень накладних витрат).

Спосіб формального розкладання факторної системи передбачає подовження знаменника вихідної факторної моделі шляхом заміни одного або декількох факторів на суму або добуток однорідних показників. В

результаті отримуємо кінцеву модель кратно-адитивного виду з новим набором факторів. Метод розширення передбачає розширення результативної факторної моделі за рахунок множення чисельника і знаменника дробу на один або кілька нових показників. В результаті виходить кінцева мультиплікативна модель у вигляді добутку нового набору факторів.

Аналіз ефективності вирощування великої рогатої худоби в Україні показує, що виробництво яловичини впродовж останніх років є нерентабельним. Головними причинами цього є те, що тваринництво має великий термін технологічного циклу виробництва, який продовжується для яловичини 20-24 місяці, у переробників - до місяця. Ці закономірності притаманні виробництву в усьому світі. Тому високо розвинуті країни забезпечують державну підтримку сільського господарства і особливо тваринництва, як галузей з уповільненим оборотом капіталу.

Досить важливою причиною є постійне зменшення поголів'я, яке призводить до занепаду галузі в цілому. Крім того, і це саме головне, якщо у 2000 р. на вирощуванні великої рогатої худоби було 3248,1 тис. голів в усіх категоріях господарств, то у 2019р. лише 602,6 тис. гол., що менше у 5,4 рази. Це пояснюється зменшенням поголів'я корів втричі, а також зменшенням виходу приплоду на 100 маток з 88 голів у 2000р. до 71 голів у 2019 р. [8].

Основною умовою прискореного розвитку м'ясного скотарства в країні є створення міцної кормової бази в кожному господарстві, оскільки саме це безпосередньо визначає можливості збільшення поголів'я ВРХ і підвищення його продуктивності. Головним напрямком збільшення виробництва біологічно повноцінних кормів, як основного фактора інтенсифікації тваринництва, є підвищення врожайності зернофуражних і кормових культур. У середньому з гектара ріллі необхідно одержувати не менше 35-40 ц к. од. – на Поліссі, 50-60 ц к. од. – в Лісостепу [9].

Одним із факторів підвищення продуктивності і ефективності м'ясного скотарства є якість молодняку на вирощуванні та відгодівлі, якими комплектуються ферми і комплекси. Нажаль, на сьогоднішній день основним «постачальником» молодняку на відгодівлю є маточне поголів'я молочного стада, потенційні можливості якого значно нижчі, ніж спеціалізовані м'ясні породи. Але частка останніх у загальному відгодівельному поголів'ї не досягає й 10%. Не менш важливою причиною

низької ефективності слід назвати й систему ціноутворення в АПК. Диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію та спожиті сільськогосподарськими підприємствами ресурси промислового походження призвів до того, що собівартість продукції зростає, а ціна не відшкодовує понесених затрат.

Висновки. Отже, наші дослідження показали, що:

1. Для аналізу ефективності вирощування ВРХ на м'ясо застосовують систему загальних і часткових взаємопов'язаних економічних показників, найважливішими з яких є продуктивність худоби, собівартість одиниці продукції і рівень рентабельності.

2. Застосування методики моделювання факторних систем показників ефективності вирощування ВРХ дає змогу врахувати значну кількість факторів.

3. Низька ефективність сільгоспдприємств при вирощуванні ВРХ через тривалий термін окупності інвестицій (у тваринництво на рівні 7-8 років) означає високу потребу в них, а також в оновленні технологічного оснащення виробництва.

4. З метою розширення поголів'я худоби та забезпечення м'ясопереробної галузі сировиною вітчизняного походження доцільно відновити державну підтримку українських товаровиробників.

Бібліографічний список.

1. Горкавий В.К. Статистика: Навч. посіб. К.: Алерта. 2021. С.554-579

2. Ведення агробізнесу в Україні. Аграрні ринки. М'ясо. URL: <https://ucab.ua/ua>.

3. Ринок м'яса та м'ясопродуктів в Україні за 2017-2019 роки. URL: [<https://agropolit.com/infographics/view/94>].

4. В Україні рекордно впала рентабельність скотарства. URL: <http://milkua.info/uk/post/>

5. Морозов В.І. Економічний аналіз тваринницької галузі і перспективи її розвитку. *Харк. нац. техн. ун-т с.-г. ім. П.Василенка. Харків 2013.* URL: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_132/18.pdf.

6. Березівський П.С. Відродження галузі скотарства у сільськогосподарських підприємствах: оцінка, проблеми, прогнози. // *Економіка АПК. 2010. № 2. С. 15-20.*

7. Пуцентейло П.Р. Конкуренстоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика : монографія. Тернопіль : Екон. думка ; ТНЕУ, 2011. 420 с.

8. Тваринництво України. Статистичний збірник: 2018 р. К.: 2019 URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019>.

9. Семенда Д.К., Семенда В.С., Семенда О.В. Проблеми ефективності виробництва м'яса яловичини в Україні. URL: <http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/6482/1.pdf>;

References.

1. Horkavõi V.K. Statÿstÿka: Navch.posib. K.: Alerta. 2021. S.554-579. (in Ukrainian).

2. Vedennya ahrobiznesu v Ukrayini. Ahrarni rÿnkÿ. M'ياسo. URL: <https://ucab.ua/ua>. (in Ukrainian).

3.Rÿnok m'ياسa ta m'ياسoproductiv v Ukrayini za 2017-2019 rokÿ. URL: [<https://agropolit.com/infographics/view/94>].

4. V Ukrayini rekordno vpala rentabel'nist' skotarstva. URL: <http://milkua.info/uk/post/>(in Ukrainian).

5. Morozov V.I. Ekonomichnÿi analiz tvarÿnnÿts'koyi haluzi i perspektÿvÿ yiyi rozvÿtku. KHark. nats. tekhn. un-t s.-h. im. P.Vasÿlenka.KHarkiv 2013. URL: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_132/18.pdf. (in Ukrainian).

6. Berezivs'kÿi P.S. Vidrodzhennya haluzi skotarstva u sil's'kohospodars'kÿkh pidprÿemstvakh: otsinka, problemÿ, prohnozÿ. //Ekonomika APK. 2010. № 2. S. 15-20. (in Ukrainian).

7. Putsenteïlo P.R. Konkurentospromozhnist' m'ÿasnoho skotarstva Ukrayinÿ: teoriya i praktÿka : monohrafiya. Ternopil' : Ekon. dumka ; TNEU, 2011. 420 s. (in Ukrainian).

8. Tvarÿnnÿtstvo Ukrayinÿ. Statÿstÿchnÿi zbirnÿk: 2018 r. K.: 2019 URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019>. (in Ukrainian).

9. Semenda D.K., Semenda V.S., Semenda O.V. Problemÿ efektÿvnosti vÿrobnÿtstva m'ÿasa yalovÿchÿnÿ v Ukrayini. URL: <http://lib.udau.edu.bitstream/123456789/6482/1.pdf>; (in Ukrainian).

Е.И. Посылаева, С.В. Шерстюк. Анализ факторов эффективности мясного скотоводства. В статье обоснована сущность понятия эффективности производства в мясном скотоводстве, определены

показатели и основные факторы, ее обуславливающие; показано современное состояние, тенденции и проблемы эффективности производства в мясном скотоводстве Украины; использована методика детерминированного факторного анализа для расчета размера влияния двух решающих факторов (поголовье и продуктивность) на объем производства, как исходного показателя для определения его эффективности; аргументирована целесообразность применения и приведена методика моделирования детерминированных факторных систем для изучения влияния на показатели эффективности не только отдельных факторов, но и всего их комплекса. В статье сделаны обобщения относительно главных проблем эффективного развития мясного скотоводства, предложены обоснованные пути повышения эффективности производства в данной отрасли.

Ключевые слова: эффективность, анализ, мясное скотоводство, КРС, показатель, фактор, модель, себестоимость, прибыль, рентабельность.

K.I. Posylaieva, S.V. Sherstyuk. Factor analysis of effectiveness of beef cattle production. The business of agricultural enterprises in general and beef cattle farms specifically is relatively flexible and its results depend on multiple conditions and factors. Taking into consideration that every event and process of the agricultural business is related, depending on and caused by another one, the analysis of effectiveness of cattle farming for beef uses a whole system of inter-related economical indices, which in combination define the efficiency of utilization of major production components as follows: land, cattle, labor and production facilities, and reflect the intensity of business conditions assisting to such activity. Therefore, the research of methodological approaches to definition of relevant indices and factor analysis of the effectiveness of beef cattle production is substantially urgent and important.

The Objective of Article is substantiation of the essence of major indices of the effectiveness of beef cattle production, explanation of different methodological approaches applied and research of the impact of individual factors separately and cumulatively at those indices.

The research was done based on the abstract-logical methodology including theoretical synthesis and critical analysis of printed publications of local scientists, development of conclusions and proposals; dialectical cognition method applied for study of issues in their complexity; horizontal analysis used for comparison of individual indices in time and space; and also methods of the

determined factor analysis utilized to define dimensions of impact of individual factors.

Results of Research. The Article substantiates the sense of the term production effectiveness of beef farming, determines the indices and major factors having effect at the effectiveness; it reflects the current status, trends and problems of the effectiveness of modern beef cattle production in Ukraine; the methodology of determined factor analysis was applied to estimate the effect of two decisive factors (quantity of stock and production output) for the volume of production as the major index of the effectiveness; the Article gives reasons to the expediency of application of the methodology of determined factor systems' modelling and provides the methodology used to study the impact of these systems at productivity indices individually and cumulatively. The Article includes aggregate review of the major problems of the effectiveness of development of beef farming in Ukraine and substantiated proposals about opportunities to increase the efficiency of production in this industry.

Applicability of Results. The measurable system of economical effectiveness in agricultural business combines two inter-related and mutually adding value activities: the rational approach to land utilization by combination of the overall production efficiency and production process economy that makes transparent the cost of the effect. In order to define the effectiveness factors or reasons of losses in the process of increase of the quantity of beef cattle, it is necessary to study all factors having impact at the profit margins and costs of produce.

Application of the methodology of factor systems' modelling for the analysis of effectiveness of beef cattle production allows assessing a substantial number of factors that for the first glance are not directly influencing an index, which is the object of research.

Key words: effectiveness, analysis, beef cattle production, beef cattle, index, factor, model, cost, profit, profit margin.

Стаття надійшла до редакції: 16.04.2021 р.